

Anders Rostrup Lorentzen

1900
& HVIDKÅL

Historisk-poetiske digte fra det 20. århundrede

DIGTERENS FØR ORD:

Betram holder vinterferie i 1999 ved sin mormor og morfar.

Betrans mormor har, med hjælp fra Bertrams farmor, lavet Bertrams stamtræ.

Under bedstemødrenes arbejde med stamtræet dukkede der hændelser, ting historier og andet op om de folk, der danner stamtræet. Det er de nedslag i 19 hundretallets Danmark digtene handler om. Det der binder digtene sammen er, at det er et menneske fra Bertrams slægt, der har oplevet / sanset begivenheden, tingen eller følelsen.

I denne fortælling om det 20. århundrede har jeg valgt at gå kronologisk frem, altså starte i år 1900, indele århundredet i årtier, for at slutte nyutårsaften 1999. Det har jeg gjort for at læseren og lytteren kan skabe sig en form for sammenhæng. På den anden side står hver digt selvstændigt, så man kan pluk- og nedslagslæse, hvis det er det man lyster.

Digtenes typografi står med Book Antiqua.

Den øverste linje i digtet angiver hvem i Bertrams slægt der fortæller eller fortælles om, og kommer med hints, i forsøget på at hjælpe med forståelsen af digtet. Pkt 12 i kursiv.

UNDER NOGLE AF OVERSKRIFTERNE. Pkt 14. Fed.

har jeg skrevet hvilket digt og digter, fra perioden, jeg har brugt som inspiration . Eller og den melodi der er skrevet til digtet. Årstallet angiver hvornår modeldigtet / sangen er udgivet. Pkt 10.

Digtene står med pkt 14.

Da jeg sidst i forrige århundrede, der dengang var mine dagligdage, fik ideen og gik i gang med at skrive en digtsamlingen om en slægt i det 20. århundrede, tænkte jeg, at min målgruppe skulle være børn & gamle/bedsteforældre. Nu er vi sidst i 2024 og jeg er selv for længst blevet morfar. Tiden er gået, og det bliver den ved med ..., men jeg håber alligevel at nogen kan finde digtene værd at læse og lytte til, og måske selv fortælle med afsæt i dem.

God fornøjelse.

BERTRAM er sidst i det 20. århundrede på vinterferie hos sin morfar og mormor.

MORMORS FORTÆLLETRANG

Hvad skal jeg med nittenhundrede og et eller andet år
jeg vil hellere vide hvordan fremtiden går
hvor mange penge jeg kommer til at tjene
om det er i New York jeg vil høre hjemme

Hele verden er jo kun en flyvetur væk
mormor tror mine familiebånd vil springe læk
men med hurtige tryk på min mobiltelefon
kan jeg altid komme i kontakt med nogen

Men hun er sød
og jeg er flink
jeg kan altid sms'e imens
lade som om jeg hører
efter med det halve øre

Jeg ved min mormor ikke helt forstår
hun vil hellere fortælle om fra hundrede år
før computer, Eminem, date og FCK
det ender med mine ører bli'r Brøndby gule og blå

Hun siger, jeg har godt af at lære
hvordan livet engang har været
men jeg ved, hvad der er værd at vide
resten kan slås op på en hjemmeside

Men hun er sød
og jeg er flink
jeg kan altid sms's imens
lade som om jeg hører
efter med det halve øre

Bertrams mormor har sammen med hans farmor lavet Bertrams stamtræ.

Ida

1983 -. Halvsøster. Svensk mor)

BERTRAM

1992 -

Anna

1994 -. Lillesøster

Gustav

1996 -. Lillebror

Far

1962 -

Mor

1960 -

Farmor

1938 -

Farfar

1933 -

Mormor

1929 -

Morfar

1926 - 1999

Olde Stuepige

1907 - 1983. (Fars mormor)

Oldefar Jens

1900 - 1972 (Fars morfar)

Oldemor Iris

1896 - 1957 (mors farmor)
("Lille Kirstines" mor)

Snedker O

1893 - 1963
(mors farfar)

Olløj

1901 -
(fars farmor,
hende med "onkel Gullash")

Olløjs Søren

1896 - 1950
(fars farfar)

Oldefar Sigvald

1908 - 1980
(mors morfar)

Oldemor G

1913 - 1967
(mors mormor)

1900'nullerne

Bertrams oldefar Jens (Bertrams fars morrfar) er med i marken men bekymret for sin mor.

HØST

Inspiration: Viggo Stuckenberg: Sne.1901.

Gult korn, forbistrede støv!
Leer i takt, mændenes nysen'
Solen steger kroppen døv
Hvert slag, en frugtbar gysen

Barnegråd, der trøstes bort
Moders mismod, drengen peger
Billen kravler, akset er stort
Han rusker det ivrigt, leger

Konerne river aksene sammen
Børn og piger sætter i stakker
Én rammes af elskovs-flammen
Og ét af karlenes blikke flakker

Over bakken, forvalterens afkom
Slæbende på mad og drikke
Der kværnes mangt en rundtenom
hviler ud, lader stråene dicke

Fællesskab i sommerens sved
Over dem en truende himmel
Farten skrues op, de tar' igen ved
Moders øjne sortner, blir' svimmel

Bertrams oldefar Jens' mor ligger på Skive Sanatorium med lungesygge.

POSTKORT FRA ET SYGELEJE

Kære Jens

Jeg er så glad ved dig, lille Jens,
fordi du er så flink i skolen.
Det skrev bedstemor i brevet.
Du er jo også flink derhjemme
og god ved dine små brødre.

Åh mor længes så meget efter jer.
Jeg ser ingen kære ansigter
omkring mig herude. Kun disse
tavse nøgne vægge. Det kunne være
så rart med noget kært at kigge på.

Kære lille Jens, du skriver jo til mig,
at du vil komme med bedstefar
for at se til mor. Det vil jeg blive glad ved,
men det skal jo være godt vejr,
ellers er det en alt for lang vej at gå.

Du kan nok sommetider skrive til mor,
for jeg er så glad fordi du kan skrive.
Nu er du jo snart ni år, lille Jens,
hvis mor ikke bliver alt for syg,
skal hun nok skrive til din fødselsdag.

Hermed de kærligste hilsner
fra din hengivne mor

Bertrams oldefar Jens (Bertrams fars morfar) blev sendt ud at tjene da han var ni år.

HYRDEDRENGEN

Jens var ikke meget mere end ni år, da han første gang kom ud at tjene på en gård der lå næsten tyve kilometer væk. Så han skulle bo ved sin nye husbond, nogle fremmede folk. Jens var ikke større end drenge på 8/9 år i dag. Han blev sat til at vogte køer fra tidlig morgen til sen aften. De skulle på græs et stykke bort fra gården ude på heden. Det var ikke altid let at få flokken til at lystre, men Jens lærte med tiden at tæmme dyrene. For ikke at kede sig, satte han sig på en sten og varmede sig i en alt for stor frakke, han havde arvet af en flink onkel.

Pludselig så han nogen nærme sig. Henne ad grusvejen kom der to mindre børn. De mindede ham lidt om hans egen lillebror og lillesøster. Kunne det være dem, der var gået den lange vej, næsten 20 kilometer, bare for at se ham en halv til en hel time? Nej, mon dog. Det var ønsketænkning.

Alligevel rejste han sig og begyndte at vinke med store armbevægelser. Han ville gerne have kontakt med hvem det end var. Han så så sjældent nogen herude, andet end en af de andre hyrdedrenge i ny og næ.

De to små mennesker stoppede brat, da de så det flagrende troldvæsen i de store gevandter og med den sorte hat, der var trukket godt ned over ørerne. De kiggede kort på hinanden, vendte sig og stak i rend. Tog flugten fra den truende mand med de voldsomme fagter.

Jens kunne genkende sin lillebrors måde at flæbe på, så han råbte så højt hans lunger kunne: Det er jo mig! Jens! Jeres bror! Kan I da slet ikke kende mig?

Søster stoppede op og vendte sig langsomt om. Den stemme syntes hun nok hun kendte.

Lillebror tørrede tårerne bort, og fik lov at lune sig i Jens' frakke, der næsten var som et telt om ham. Jens påstod, at han lignede en helt voksen mand i den frakke.

De hyggede sig med brødet og saften, de havde med hjemmefra. Jens spurgte til fatter, for deres stedmor behøvede han ikke at høre om.

Jens fortalte en lystig historie om en bager, der havde en udstoppet ugle, som han talte til, når han om natten gik mutters alene og bagte sit brød.

Tanken om en voksen mand, der talte med en ugle, fik dem alle tre til at le. Så da de to små begav sig den lange vej hjemad var det med smil på deres læber.

Bertrams oldefar Jens (Bertrams fars morrfar) fik sig en uventet ven.

GAMLE FERDINAND

På den mindre bondegård
hvor jeg tjente som dreng
var der en gammel mand
vi kaldte Gamle Ferdinand

Han boede i et vindblæst skur
ved siden af huggepladsen
så havde han et sted at sove
for om dagen var han enten
at finde på huggepladsen
eller ude i kartoffelmarken

Ferdinand var sort af markens muld
han gik nærmest i et med jorden
når han lå på sine knæ derude
Snustobakken løb i svedfurer
ned ad hans skæggede hage
Han var ikke blevet klippet
siden ruderkongen var knægt
Mange syntes at Gamle Ferdinand
så skræmmende og uvejsom ud

Men hver morgen, når jeg hørte
Ferdinand begynde at hugge
Kom jeg hurtigt i tøjet, og fór ud
den gamle stoppede sit arbejde
og vi satte os på hans huggeblok
for at se om solen også i dag
ville stå op derude i øst

Bertrams oldefar Sigvald (Bertrams mors morrfar) husker tydeligt sin skoletid.

FOLKETS SKOLE

Skønskriften på Væggen
hylede som et Kridtskrig mod Tavlen
ved Pultene sad man pænt og stavede rigtigt
ellers fik man Slag i Enden med Spanskrøret

Man maatte lære Svarene
på Luthers Katekismus udenad
og ogsaa sine Salmevers, ellers fik man
Rap over Fingrene med Linealen

Kom jeg få Minutter for sent
fordi Tyren var løs og lige skulle bindes
hjælp det ikke, at man forsøgte at undskylde sig
Straffen var en uundgåelig syngende Lussing

Og sad man og talte med en Kammerat
kan ske' man kom til at knibe ham i Armen
blev vi begge kaldt op til Katederet
og fik hver et par Drag med Tampen

Betrams oldemor Olløj (hans fars farmor) var købmandsdatter i København.

OLLØJS KJØBENHAVN

Inspiration: Jeppe Aakjær: Jens Vejmand. 1905. Melodi Carl Nielsen. 1907.

Det var jo mest i staden
der skete nye ting
nu ku' man kør' i sporvogn
den der sagde: ding
i luften hang der tråde
noget værre farligt stads
i mørket slog det gnister:
"bæstets" form for spas

Og inde i vor stue
mens aftenen faldt på
da så vi pludselig fader
dér højt på bordet stå
Han ville tænde lampen
vi kunne lugte gas
og snart lå rummet badet
i lys, hvor det gav plads

"På søndag ,sku' vi ikke
ta' ud til Helgoland?"
"mor sir' det er moderne
at dyppe sig i vand
Lægen påstår det er farligt
hvad moder ikke forstår"
"Blot ikke der er mandfolk
der står og ser på lår"

Og far han talte meget:
miraklet der var hændt
han ville vise mor det
vi vented' alle spændt
Men mor hun ville ikke
Ud at køre automobil
så ville hun langt hel're
spadsere hundred' mil

Hvis vi skal ta' på rejse
hvad ikke før er sket
så skal vi kør' med damptog
et sådant har jeg set
Det pruster og det oser
i skyers sorte røg
og fragter os til Jylland
langt bort fra byens støj

Bertrams oldemor Olløj (hans fars farmor) laver sjov med de nye opfindelser.

NYE EJENDOMMELIGHEDER

Stø stø stø støvsuger
Stry stry stry strygejern
hvad det for nogle tingester
skal det nu være modern'?

Spor spor spor sporvogn
Au au au automobil
de suser vildt af sted
er det mon den nye stil?

1910'erne

Oldefar Sigvald (mors morfar) forlod Lolland, fordi familien skulle flytte til byen.

FLYVENDE HEST

Sigvald bumpede af sted i jumben
den blev trukket i rask galop
af hans yndlingshest, den lille stærke Laban
Den så sig af og til tilbage og blinkede til ham

Bagefter kom gamle Lukas
slæbende med hans far og hele flyttelæsset
den havde ikke så travlt
mon den allerede vidste den ikke skulle med?

Derude dukkede havet op
skibe med store hvide sejl gled forbi horisonter
andre skibe med røgskyer pulsende mod himlen
var også på vej, enten ud eller hjem

Snart travede Laban ind på havnefronten
Sigvald indsnusede en stærk lugt af salt og fisk
mågeskrig skar sig gennem luften og ind i knoglerne
søfolk og landkrabber udvekslede verdener

Store drenge, netop konfirmerede, gik om bord
deres øjne var vendt mod havet mens de vinkede
til mødrene der allerede græd af længsel efter den dag
hvor de ville vende hjem igen, som granvoksne mænd

Sigvald slugte alt dette nye med øjnene
han havde aldrig været på en havn før
der var hele tiden noget nyt han måtte se
ovre ved skonnerten rullede der store tønder i land

Pludseligt lød hans fars stemme tydeligt gennem støjen:
"Se op Sigvald. Laban flyver!"
Drengen lænede nakken helt tilbage op op
og billedet satte sig i ham for resten af livet:
Laban der vrinskede til ham oppe fra himlen

Oldefar Sigvald (mors morfar) husker sin første tur i en rigtig bil.

NOGET SJÆLDENT

Bil var noget sjældent
alle børn i gaden stimlede sammen
de frække skulle selvfølgelig trykke i hornet
Jeg var rævestolt da min lillesøster skulle døbes
for vores far havde lejet et rigtigt automobil med fører
en Ford, det var ikke en Tin Lizzie, men vist nok en Sedang
med trinbræt og gardiner og pottedplanter i vinduerne
Selv om der ikke var ret langt, blev vi kørt hjem fra kirken
Så havde man prøvet at køre i en rigtig bil
det havde de andre drenge i gaden ikke
Bil var nemlig noget meget sjældent

Oldefar Sigvald (mors morfar) fortæller om sin barndomsgade.

BALLADE GADE

Der er næsten altid skæg eller ballade
i det stykke med brosten, vi kalder vores gade

Viceværten skælder ud imens han fejer blade
drømmer han gør rent på en fin esplanade

Gårdsangeren galer løs på sine rustne serenader
han er en af hovedstadens krøblingenomader

Snot løber fra min næse, en drivende gul kaskade
vi leger lave-middagsmad, bruger den som marinade

Det er snart tid til at samle vores brigade
vi må spidse pæle, til en mægtig palisade
Så skal nabogadens unger få sig nogle flade
Ellers må vi gemme os bag en skraldespandsbarrikade

Til lille Kirstines begravelse fik vi alle roulade
kisten blev dækket, med sort jord fra en spade

Vores fædre er ramt af en arbejdsgiverblokade
de er alt for fulde, og lyder langt fra kisteglade

Nu råber madam Madsen, den godmodige hystade
ned til mand og unger, der skal op og ha' karbonade

Og solsorten synger en klar og smuk ballade
det er der nemlig ofte, her i vores gade

Oldemor Olløj (fars farmor) havde en onkel der var lidt for stor i slaget.

ØER TIL SALG

Hvis jeg havde skejser nok
havde jeg så'gu købt
de dansk-vestindiske øer
Hvorfor ikk'?
Som om amerikanerne ikke har soløer nok?
de har i det hele taget rigeligt!
Man kan mene hvad man vil
men de forstår sig på "buisnæs", som man siger
Vi ku' bare ha' solgt
Bornholm, Amager og Samsø
der regner det alligevel hele tiden
og vi har så mange andre steder der ligner
I Vestindien har de varme...
varmen!
Det er helt forrykt
nu ejer vi slet ingen negere længere
Jeg kan godt love og skrive under på
kaffen bliver slet ikke til at betale!

Oldemor Olløjs (fars farmor) onkel synes selv han var en rigtig smart forretningsmand.

GULLASCHBARONEN

Olløjs onkel var en meget, vigtig person
alt og alle kaldte ham for Gullaschbaron
Han solgte mad, til fremmede soldater
Olløjs onkel tænkte: it dosen't matter

Han havde ikke gået ret, længe i skole
man sagde at han tidligt, begyndte at stole
i hvert fald havde han lavet lidt af hvert
havde været bondekarl, men det var for svært
Man kan sige at krigen kom onkel Gullasch belejligt
tjene nemme penge synes han var dejligt
han købte dyr hvor kødet var mere end mørt
helt ud til den yderste front, blev det kørt
Derude blev hans gullasch fyldt ned i kanonen
mon ikke de fleste, spiste hele portionen
Det var de få der syntes det smagte godt
men de kunne ikke få andet, så de åd det råt

Han fik en kone, en temmelig tyk matrone
hun spiste dog ikke af sin goms kanon
For hun åd og drak som en anden ædedolk
de havde råd til at købe mere end andre folk
Hendes mand var trods alt, en stor patron
for han var en vaskeægte Gullaschbaron
Soldaterne syntes næppe maden smagte godt
men de kunne ikke få andet, så de åd det råt

Da krigen langt om længe omsider var slut
havde soldaterne slået, deres sidste gullasch prut
Der sad Olløjs onkel i sin kæmpe store villa
plejede ansigtskulør, den var nærmest blevet lilla

Og da farmor blev ældre, og hendes generthed blev væk
tog de sig for næsen når de gik forbi "baronens" hæk
for selvom hans hus var både mægtigt og flot
var det tjent på folk, der havde det værre end råt
Olløjs onkel sad nu mutters, alene på sin trone
og fortrød vist nok så bitterligt, hver en krone
De fleste synes nu at han var en skidt person
lo hånligt, når de kaldte ham for Gullaschbaron

Oldefar Jens (fars morfar) var værnepligtig i næsten to år.

HJEMKALDT

Inspiration: Emil Bønnelycke: Kaldt ud-. 1918.

Hjemkaldt til lugten af dampende kostald
spændstige køers længselsfulde brøl
markernes springende grøde, et livskald
Kald mig aldrig mere et bondesmøl
Kom morgengry, kast mig ud i dagen
Se hvordan sol og regn arbejder med
Lukas; slå du bare op med bagen
til værket og af sted!

Farvel til gevær og rød næset skrighals
Farvel til de klæder, der passed' mig skidt
Jeg lærte aldrig at danse Deres krigsvals
Hr. Sergent! Jeg erklærer mig fallit

Adjø og et godt liv til alle soldater
på jer vil jeg tænke bagved min plov
Selvom I var et par kønne krabater
der sendte mig ud på hønserov

Skønne landjord, som rækker os føden
akset står rank, gyldent, høstklart
jeg la'r maskinerne skære mig afgrøden
imens kan vi få os en passiar
Kom morgengry, kast mig ud i dagen
Se hvordan sol og regn arbejder med
Lukas; slå du bare op med bagen
til værket og af sted!

Oldemor Gerda (mors mormor) mistede et af sine børn og mormor sin storesøster.

INFLUENZA EPIDEMI

Jul i juni
Kirstines øjne skinner
Jul i juni
Feberhede kinder

Under et par grankviste
Ligger en pakke der dur
Stabilt tikkende
Et lille armbåndsur

Jul i juni
Dage og nætter i flor
Jul i juni
Blomsternes tåreord

Dækket af den løse jord
Tikker et ur
uden visere
Kirstines evigheds lur

1920'erne

Oldemor Gerda (mors mormor) er tæt på at blive sindssyg over tabet af sin datter.

SKYGGEN I MÅNEN

Inspiration: Otto Gelsted: Drømmesol. 1923.

Vi sidder stille i stuen
har svært ved at finde hygge
Det er, som vi begge kan se
skønt vi ved, det er af længsels ve
at i månen flakker din skygge

Jeg kan ikke fange fars øjne
mine har mistet glædens lys
Og selvom tre år er gået
med alt det du ikke fik nået
er vi stadig ramt af dødens gys

Inde fra børneværelset
kan vi høre åndedræt
det er dine brødre og søster
der i søvne sig ryster
af pludselige drømmespjæt

Måske leger de med dig
river dig bort fra månen
med til en dansende stjerne
for danse, det ville du gerne
nu vinker I fra himlens blånen

Jeg kan mærke mit bundne hjerte
længselsfuldt begynde at le
Jeg havde glemt du var glad
det var dine søskende der bad
mig om igen åbne øjne og se

Bertrams Oldemor Iris (mors farmor) sørgede for hendes store børn blev foreviget.

KANONFOTOGRAF

En evighed tog det!
de skulle stå musestille
for der var ikke noget at grine af

BANG!
BLITZ!
KANONFOTOGRAF!

Dér står de stadig, men gulnet
lige konfirmeret
på vej ind i de voksnes rækker

Brormand i matrostøj
og søster fik lov
at bære hvid kjole i stedet for sort

BANG!
BLITZ!
KANONFOTOGRAF!

Antydningen af smilehuller
deres mor sagde ellers flere gange
der ikke var noget at grine af

Olde Snedker (mors farfar) fik efter slutningen af 1. verdenskrig en ny kusine.

WIENERPIGEN

Min farbror og min tante
holdt meget af børn
men storken ville ikke komme til deres dør
Efter krigen tog min onkel ind på banegården
der var kommet et specieltog ind
fyldt med sultne børn fra Østrig
Han læste på de hvide brystskilte
og fandt endelig sit navn
det var en mager og underernæret pige
han rakte sin hånd

Hjemme havde tante lavet maden klar
men Alba, som wienerpigen hed
så bare forundret på al den overflod
og tog kun små bider ind i sin mund
Snart fik hun dog lært at tage for sig
og efter tre måneder ved tantes gryder
kaldte Alba sin mave for "mein fussball"
farbror og tante smilede stolte til hinanden
Men han måtte straks se hen et andet sted
da tante sagde: bolden snart skulle trille hjem

Der var noget min farbror absolut måtte ordne
den dag tante fulgte Alba til banegården
for at sætte hende på toget tilbage til Wien
Der blev så tomt i deres lille lejlighed
og det var som om onkel havde tabt mælet
og maden var heller ikke den samme mere
til en dag hvor der kom brev fra storken
Det var Alba, der spurgte sin danske mor og far
om hun gerne måtte komme at besøge dem
og faktisk aller helst blive hos dem for altid

Bertrams Olde Snedker (mors farfar) blev ved en enkelt lejlighed sur på sin farbror.

DUKKEVOGN - SÆBEKASSEBIL - DUKKEVOGN

Dukkevognens hjul
Sæbekassen racer
Hu hej! Pas på! Vi vinder!

Sæbekassebilen kolliderer
Onkels retfærdige hænder
Dukkevognen triller igen

Dukke Lise knejser i droschen
Mens en sæbekasse uden hjul
Ikke gør nogen bil

Drenge græder ikke
Ej heller over mistet drøm
Men blikspanden får buler

Bertrams Olde Snedker (mors farfar) lærte at læse ved hjælp af de nye vejskilte.

B'ER ET STED I TYVERNE

Båthorn
båtter
blæsende
blåt

Benzinstandere
bobler
Bly i
Byerne og ind
bag
Bondegårdenes
Bagdøre

Bomben på
Bilens
Bund er
Benzintanken!

“Biluheld på
Bistrupvej ved
Birkerød”

“Blivende MØDRE! I
Bør Holde
Børnene
bort fra
Bil-
banen!”

Bertrams Olløj (mors mormor) og Oldefar Søren (mors morfar) på bytur med Olløjs nevø.

EFTERÅR I STADEN

Inspiration: Nis Petersen: Forår Ved Mariager Fjord. 1922. Melodi: Erik Grip. 1976.

To voksne mennesker som går og fjanter
midt i byens vrimmel og virak
normalt er moster som de andre tanter
og aldrig til at slå for et par slanter
mon det er Søren, jeg sku' sige tak

Jeg får den største af alle iskagebåde
du kan få i Kongens København
mens vi går og bli'r småvåde
er det som moster hun mig spæede:
en onkel Søren af både navn og gavn

På torvet står en mægtig mand og galer
med rusten stemme og med arret tud
noget med fem, for en halv rigsdaler
så er det min mosters blik der daler
for bananernes pikante glædes bud

I parken svæver blade ramt af flammen
og jeg klemmer svimmelt øjet i
et egeren løber hurtigt op ad stammen
mens ænderne de pludrer brunt i dammen
det minder mig om kaffesludderi

Mens mænd hjem fra arbejdet iler
skumringstimen sænker lyset ned
sidder Søren med moster der og smiler
jeg holder fast i stroppen mens jeg hviler
og ved at mor vil kræve klar besked

1930'erne

Bertrams Olløj (fars farmor) og Olløjs Søren (fars farfar) er ikke helt enige om gavens værdi.

BRYLLUPSGAVEN

Det unge par skulle have en fornem bryllupsgave
en radio ville brudgom Søren i hvert fald ikke have
han ville ikke eje sådan noget nymodens pjat
sådan en tingest gjorde bare normale folk besat'

Hans brud ønskede sig nu alligevel så brændende en
og plagede sin far, man påstod hun i næsen havde ben
hun kørte rundt om emnet, til hendes far blev ør
"hva' søren, tøsen skal jo ordentligt ud af vor dør"

Så stod Søren der og åbnede pakken på dagen
han kunne dårligt skjule, at det slet ikke var sagen
han mente ellers det var ham der skulle bestemme
hans svigerfar blinkede: "det kan du roligt glemme!"

Hen over aften ledte bruden efter gom til sin vals
man er vel ikke rigtig mand, hvis man ikk' er til fals
for Søren havde tilsluttet apparatet, den nye radio
han kunne skimte en melodi, han syntes var go'

Olløj sagde siden: "vi kan da grine ad det i dag"
Oldefar Søren havde fuldstændigt glemt den sag
"det er den bedste gave jeg nogensinde har fået,
jeg har altid vist, hvad kvalitet er for noget!"

Bertrams oldefar Søren (farfars far) skrev nogle ord til sin nyfødte søn.

TIL MIN SØN

Inspiration: Gustaf Munch-Petersen: til mine forældre.1932.

Du er så lille,
men Du skal nu ikke tro Du kommer sovende til alt.
Jeg venter meget af dig,
jeg venter mig at Du vil vokse dig stor og dygtig.
Du skal få lov at vokse op,
se forretningen gro,
så der også er noget at rive i, når Du en dag selv skal til.
Du skal lære at med smil når man længst,
de handlende gider ikke se på en dødbider,
og du skal huske at passe dine ting og dine tider.
Det bedste jeg ønsker for dig er
at du bliver stolt af din far,
og af den tilværelse vi har skænket dig
til dit eget bedste.
Og bliver du ind imellem en ugidelig lømmel
der render på gaden og laver tossestreger,
så vil jeg irettesætte dig,
fast og hårdt,
for jeg har selv været i lømmelalderen engang,
jeg ved hvordan sådan noget skal tøjles.
Så længe Du holder dig til mor og jeg
skal Du nok komme langt her i livet,
vi vil give dig alt hvad Du behøver,
der skal ikke mangle noget.
Du skal blive junior i forretningen!
Du skal se
Du bliver nok en større handelsmand end mig,
du har sikkert også arvet lidt fra din mor.

Bertrams mormor og hendes søstre og bror måtte deles om tingene.

TRE OM EN CYKEL

At komme til skole var dengang besværligt
det at have en cykel var noget ganske særligt
vi var tre søskende, som alle skulle med
i det mørke vinterland red vi på skift af sted

Min søster og jeg holdt hinanden i hånden
imens vi gik og talte om spøgelses-ånden
som vist svævede rundt herude på landet
søster så den vist fare op fra flyvesandet

Hjemme måtte bror hjælpe lidt til i stalden
inden han blev afbrudt af vores mors kalden
han tændte den lille flagrende karbidlampe
før han med stærke ben gav sig til at trampe

Søster og jeg havde næsten snakket uhyggen væk
da bror prikkede mig på ryggen, han var kæk
han susede videre og blev slugt af mørket igen
ved Peder posts husmandssted ventede hans ven

Nu var jeg selv blevet fornemt kørende
og lillesøster holdt sig for mere end ørerne
det var som om at vejen føltes meget længere
når hun pludselig var én, af før to fodgængere

Som min søster gik dér og fik så ondt af sig selv
hev hendes hals som vor smeds blæsebælg
hun var alligevel nået onkels lille fabrik
på cyklen, ned af bakken, hej-hop hvor det gik!

Min lillesøster svævede ind gennem den lille by
og forbi mig, storesøster, med næsen i sky
og nåede lige at vise ryg til vores storebror
hun var så pavestolt, det lille nor!

Bertrams mormor og hendes familie boede tæt på det store hav.

BUNDET TIL HAVET

Vesterhavets bølger skummede
og rullede mod land og trak sig ud igen
det var en hed sommer så vi måtte svales af
Først fik vi, de mindste lov
Lillesøster og jeg fik hver et reb om maven
så løb vi omkap ud i vandet
grinede og fik salt i munden
da rebet strammede til
vi svømmede og boltrede os
mærkede næsten ikke rebene
som vores far og mor sad
og holdt fast om inde på stranden
De fik os op da vores læber var dødsblå
for de andre ville selvfølgelig også i
storebror kunne ikke vente
han sprang ud i havet
det så sjovt ud, da han blev
stoppet i luften af rebet
men han var ligeglad
som om rebet slet ikke fandtes
bagefter havde han dybe
røde mærker i huden
til sidst lagde vores far sin cigarstump
og bandt snoren om sin vom og flød ud
oldemor satte en medbragt pæl i sandet
som skulle hjælpe med at holde rebet
hvis strømmen skulle hive i ham
eller han skulle falde ned i et hestehul
Da der igen var kommet glød i fars stump
fik mor som den allersidste sin tur
i Vesterhavets skummende bølger
jeg kan stadig høre hende le

Oldefar Jens (fars morfar) var forvalter på en herregård.

HESTEKRÆFTER

Hestekræfter slog krikkerne væk fra vogne og redskaber
flere spand måtte vrinskende se sig slået
af en larmende maskine som blev kaldt: TRAKTOR

Hyrdedrengen mig var nu selve forvalteren
og skulle selvfølgelig selv prøve dyret af
vise mine folk at jeg var herre over begivenheden
så da jeg skulle stige af bæstet
greb mine to håndflader om udstødningsrøret
som stod som et funklende varmt håndtag

Jeg holdt masken og fortrak ikke en mine
selvom smerten jog i mig som et djævleryn
Folkene skulle ikke se mig
forvalteren ømme sig
jeg måtte gemme mine gloende hænder
dybt nede i bukselommerne

Men hestene grinede med deres store tænder
og jeg kunne sagtens se
de endnu ikke havde mistet deres traktorkræfter

Bertrams mormor husker at hendes far (oldefar Sigvald) blev arbejdsløs på grund af krisen.

KOSTESKAFTET MED LIDT STADS

Inspiration: Mogens Lorentzen: Højt fra Træets Grønne Top.1938. Melodi: Egil Harder. 1940.

Kosteskafte med lidt stads
er ikke megen julefjas
håber vi alligevel får
en anstændig jul i år
selvom pungen den er tom
vil vi ha' no'et at danse om

Arbejdskøen er så lang
venter på at kom' i gang
mødes her og kikker væk
smilet proppet i en sæk
far han håber sneen vil
falde i store dynger ned

Vi ser tit i katalog
Det' en dejlig gavebog
fyldt med legetøj og ting
alt for dyre at købe ind
gaver man har lavet selv
stifter ingen julegæld

Kosteskafte med sit stads
og vi får lidt juleknas
mor si'r Jesus også blev
født et tem'ligt fattigt sted
og at ægte herlighed
springer ud af kærlighed

Bertrams morfar behøvede ikke at bekymre sig om hvad han gerne ville være, når han blev stor.

I ARV

Morfars far var håndværker
li' som hans far var det
så selvom morfar var en lille dreng
vidste han godt hvad han skulle være
når han en dag blev stor

Han skulle nemlig være håndværker
som sin far og farfar og før ham
de var snedkere
de lavede møbler for folk
chatollet i stuen

Morfar stod tit og så
hans far tage træet i hænderne
sætte stykkerne sammen
et nyt møbel vokse frem
et radioskab

Morfar ville selv en dag
blive håndværkerfar
og når han en dag får en søn
skal han selvfølgelig også
arbejde med sine hænder

1940'erne

Bertrams farfar og hans lillebror hørte de tyske flyvere dén morgen i 1940.

9. APRIL

VROOOOM!

Larmen fra luften

Knive der skære i ørerne

Og ind til benet

Forbi sjælen

Så mange sorte metalfugle

Har jeg aldrig set før

Vi er slet ikke vant

Til flyvere

Krigsmaskiner

De har besat os

Statsminister Stauning siger

Vi skal forholde os roligt

Det skal nok gå

Hvis ingen gør noget dumt

Det tror jeg heller ikke

Nogen kan finde på

For vi bryder os ikke

om krig og modstand

Gør vi vel, far?

Bertrams farfars far var vist nok modstandsmand under besættelsen.

MÅNEN ER SÅ BLEG, FAR

Inspiration: Harald Bergstedt: Solen Er Så Rød, Mor. 1920. Melodi: Carl Nielsen. 1923.

Månen er så bleg, far
mon den vil gemme sig
måske blir' den lidt bange, far
når dagen er på vej
Tror du den har sokker på
fryser om dens tæer
ka' ske den bare håber på
solen lad'r den være

Luften går igennem mig
jeg trækker let mit vejr
gad vist om det er samme luft
hvor end jeg står og er
Tænk at man kan flyve, far
i en tingest fuld af jern
gid den ville tage mig med
jeg vil i hvert fald gern'!

Dagen er så klar, far
så jeg må ud i den
bamsen den må putte sig
til jeg er her igen
Hør nu pipper fuglene
de ved jeg er på vej
skynd dig at lave kaffe, far
og morgenmad til mig

Bertrams Olløj (mors mormor) boede i byen under 2. verdenskrig.

ALSANG / VI ALMINDELIGE DANSKE

Inspiration: Tove Ditlevsen: De Tyske Soldater (Forår 45.) 1947.

Almindelige danske
Folk fra land og fra by
Med mørke skygger over panden
De har dog stadig hinanden
Sproget, sangen: den kry
Synger fra fyldte lunger
Håb; at starte på ny

Sådan ser vi på os selv
Samlet i trods mod magten
Uden våben eller bannere
I sangbogen bæres pagten
Er vi mon alle så ens
Almindelige let til bens
Eller flygter vi fra kampen
Mens vi stadig holder takten

Er vi så fine i kanten
Hvis nogen skulle se efter
Er det blot buldrende ord
Hvor ingen for alvor hæfter
Eller er det mon krigens lod
At tvivlen har gode kår
Så det forekommer mig
Hoved og hånd adskilt går

For vi handler jo med tysken
Bringer stumper til krigsmaskinen
Vi sælger til laveste bud
Selvom vi afskyr værnemagten
Får enhver stemmehævning
Os til at flakke mod kælderskakten

Så er det noget andet
At gøre Kongen honnør
På hans daglige ridt i byen
Det giver os alle humør
Vores rygrad ranker sig
Vi begynder at nynne
"De binder os på mund og hånd"
Ord vi vover at synge

Almindelige danske folk
Ta'r modgangen ved dets horn
Tramper i pedalbilens pedal
Og fodrer/ taxaen med korn
Ryger dårlige cigaretter
Det er en selvvalgt rosentorn

Det svimler lidt for blikket
I beskyttelsesrummets røg
Tænkes der modstandstanker
Kvinder syr "nymodens" tøj
Stolte almindelige danske
Kommer op fra deres ly
For at samles til alsang
På torvet i deres by

Bertrams mormor er på kartoffelferie ved noget familie på Samsø.

ANDELSSLADDER

Herovre på øen er de ret gode til at dele
Jeg tror nærmest de er fælles om det hele
Farbror har andele i næsten alt
Jeg husker ikke lige hvad det hele bliver kaldt
Men nu har de også fået del i telefonen
Den står bare ovre ved nabokonen
Tante råber meget højt ned i røret
Det er som om hun tror, hun bliver snøret
Og ikke helt stoler på at lyden går gennem luften
Hun siger det strider mod menneske-fornuften
Hun er tilmed nervøs for omstillings-pladder
Fru Olsen på centralen er dygtig til sladder
Tante fortæller mig ellers selv lidt af hvert
Men jeg har lovet hende at tie, selvom det er svært
For her på øen der deler de næsten det hele
Også det, de slet ikke har lyst til at dele

Bertrams farmors første skoledag.

BAG FISKEBJERGET

Jeg husker min første skoledag som var det i går
Min blå nederdel og en ny rød sweaters med hvide nistre
Jeg følte mig så fin og stolt
Og som jeg sad dér og så ud af vinduet
Mens vi sang I Østen Stiger Solen Op
Kunne jeg virkelig se den skød op bag Fiskebjerget

Skolen lå neden for det man kaldte for Fiskebjerget
Lidt længere nede af vejen lå Fiskehuset tæt op ad søen
Når sommeren blev varm og hed
Spadserede hele skolen med lærer Johansen i spidsen
Ned til Fiskehuset for at bade
Det var langt fra alle der havde sådan en lærer

Bertrams farmor havde en lærer, der fulgte med i den moderne børnelitteratur.

PIPPIS KRÆFTER

Farmor hørte om Pippi, allerede som pige
Pippi var ikke til dengang! Hørte jeg far sige
men min farmor gik i det man kaldte, underskolen
og lærte blandt andet at sidde stille på stolen

Læreren hed Lærer Johansen, skal du vide
og Hr. Johansen kunne hun mægtigt godt lide
han lærte dem alle at skrive, læse og regne
han gjorde dem nærmest til sine egne små degne

Johansen var eneste lærer i skolen
ind imellem sku' han nok holde på reolen
alle landsbyens børn gik i skole hos ham
de var selvsagt ikke alle fromme som lam

Poderne var mellem syv og op til fjorten
og hver anden dag lukkede skoleporten
men lærer Johansen holdt slet ikke fri
et andet hold sku' også lære at tælle til ti

Lærer Johansen er stadig farmors lærer-idol
når hun taler om den tid, lyser hun som en sol
for til at fortælle var han nemlig et sandt geni
hans skole var fuld af historier og poesi

Han købte bogen om Pippi Langstrømpe blandt andre
bøger der let kunne få børns tanker til at vandre
så læste han den begejstret højt for alle ører
og af den historie blev især skolens piger større

Lærer Johansen gav i hvert fald farmor smag for ord
og hendes sange er gode, når de synges i kor
når hun skriver dem låner hun vist af Pippis kræfter
det er vi mange der har haft glæde af siden efter

1950'erne

Bertrams farmor funderer over det danske sprog.

FORFROSNE ORD

Jeg sætter mig udenfor tiden
og venter utålmodigt på
at noget nyt skal dukke op

Og lige dér! Hvor alt er gået i stå
stryger mælkemanden ubemærket forbi
han fylder mit tomme glas
og iler tilbage til ismejeriet
for han skal skynde sig hen
og lune sig ved smørrebrødsjomfruen
senere følges de ad til mælkebaren

Nu har jeg ikke længere ro
til at sidde i det her isskab og vente

Jeg stiller mig ind i Bornholmeruret
og ser pludseligt alt tydeligt
tiden er flygtig som iskrystaller
Tør. Vi er her nu! For i morgen
er der måske ikke noget der hedder:
mælkemand, ismejeri eller isskab
Men en masse nye ord
jeg rigtig gerne vil være med
til at gøre varme

Bertrams farmor om hvilke idoler hun og hendes søster havde, og om at komme ud at tjene.

VILD PÅ KARETEN

Min lillesøster stillede radioen ind
på Radio Luxembourg med skrat
og hørte rocken rulle teenagerne frem
Jeg selv var mere til statsradiofoni
danske sange, måske en fynsk symfoni

Britta blev snart vild med Elvis
Syntes han var uanstændig dejlig
vrikkede frækt med sit underliv
Det gad jeg virkelig ikke at se
"så da hellere Cliff, om jeg må be"

Britta var temmelig vild på karetten
hang på kaffebar med "læderjakker"
længe inden hun blev konfirmeret
Jeg steg på cyklen til Lautrupgård
lærte blandt andet at stege andelår

Bertrams farfar var spejder en kort overgang.

NOVEMBER NOVEMBER

Inspiration: Frank Jæger: April, April. 1950. Melodi: Toni Vejslev 1953.

Har du set min nye spejderhat?
Når jeg ranker ryggen er det sandhed.
Jeg har lært at sige fader vor,
selvom far han mener det er vanvid.

Ved du hvad jeg ønsker mig til jul?
Nok en lidt for stor og mægtig gave,
men en dolk, med rille klar til blod,
sådan én må hver en spejder have.

Kan du tyde blinke-morse-sprog?
mens jeg står og trykker på min lygte,
det er godt at kunne den slags ting,
når nu mørket gør os undertrykte.

Glæder mig til sommer, det er klart!
"Mejsesækken" den skal om på ryggen,
og det hvide stolte bomuldstelt
står ved siden af vort lejr-køkken.

Bertrams morfar ser og hører lidt i øst og vest.

LÆST PÅ REKLAMEFLYVEREN

Man siger at i Amerika
Går pigerne næsten nøgne i vandet
i noget de kalder for BIKINI
Det er den nyeste mode
som har ramt som en a-bombe

Her hjemme skal vi også passe på
"Shaveren"!
Jeg så den selv i "Mandfolke Jul"
Bare den ikke osse barberer julemanden
skærer i vores dejlige højtid

Bertrams mormor før hun faldt for morfar.

IND I BILLEDET

Før morfar kom ind i billedet, længe før fjernsynet
Gik man vel med en eller anden ung mand i biografen
Jeg klemte måske hans hånd et sted under De Røde Heste
Jeg har aldrig kunne holde ud at se dyr blive plaget

Før vi fandt os vores eget sted og blev mand og kone
Mødtes vi om aftenen på byens strøg for at se på vinduer
Vi blev stående ved den forretning som havde et tv-apparat
Det var det nyeste nye, at glo på den vidunderlige kasse

Kort før din mor tog hele billedet, fik vi vores eget fjernsyn
Sort/hvid var det dengang, vi skulle følge med i Kvit & Dobbelt
Vi kunne sidde i sofaen og få kaffe med blødt brød imens
For de var begyndt at sende udsendelser hver eneste dag

Bertrams farfar før han gjorde ophold for at spørge en køn pige om vej.

MOTORCYKELEN

Da farfar var en ung mand fra byen
og nyligt udlært som grovsmed
hørte han lidt af tidens rock og rul
Han og en ledsager gik til en enkelt koncert
med en englænder der lænede sig op af en lygtepæl
mens han sang en håndfuld sange til en pige
Hun måtte vige

Farfar var mere interesseret i maskiner
han havde en stor motorcykel
med sort tank og nummerplade på forskærmen
det blev nu senere forbudt
fordi nogle flækkede skallen på tingesten
men ikke farfar, han lever skam endnu
det ved du

Farfar kørte rundt med sin ven Karl Emil
de tog jobs forskellige steder i landet
de var et smut på et skibsværft i Nakskov
og drønedede gennem Sjælland, men på vej hjem
i en lille flække sad dér en pige på en trappesten
Karl Emil kørte videre, men morfar gjorde holdt
han var solgt

Pigen var den du tror, nemlig din farmor
hun var vild med den lyshårede gut
og glemte for en tid at hun var bange for fart
Men en dag da de to kørte af sted på langtur
knækkede motorcykelens styr pludseligt
de undgik at vælte, til faster Annettes held
farmor sagde: Sælg!

Bertrams morfar drømmer om at blive ejer af en bil.

OM AT KØRE

Inspiration: Piet Hein: Om At Vandre (Husråd) 1950.

Det eneste vanskelige ved at køre
det er, at vælge det rette køretøj.
Navne og mærker går gennem mit øre,
motorer der spinder, en venlig støj.

På Scooteren med damen sidelæns,
eller klemt trygt ind i kabinen,
måske endda en folke-Mercedes-Benz
Så må der spares på brillantinen!

Det mest bøvlende ved at få unger
er hvis "bedste" ikke kan passe dem
de huler og skriger af fulde lunger
hele vejen ud og vejen hjem

så er det rart når baby lillemand
sover trygt på hattehylden
storesøster er hjælpe-styrmand
det hjælper sørme på idyllen

1960'erne

Bertrams mor var med til sin bedstefars rundedag.

SUPPE-STEG-OG-IS

Vi er inviteret til fødselsdag
og vi børn skal med, her på farfars rundedag
far spørg mor om hvad vi mon så skal ha'?
vi skal ha' suppe-steg-og-is

Jeg sidder så pænt jeg overhovedet kan
serveringsdamen kommer med sodavand
det er som om jeg er i et fjernt og fremmed land
hvor man får suppe-steg-og-is

Her er mange gamle folk
som smiler rynket, og bruger mor som tolk
og siger til hende at hun har nogle søde småfolk
der kan spise suppe-steg-og-is

De gamle har navne jeg ikke kender
Elinor, Nanna, Olga, Einer og Svenner
Mine kaniner, skal ha' navne efter mine nye venner
tænker jeg, imens jeg får suppe-steg-og-is

Bertrams far fik lov at ligge i sin fars (farfars) seng inden han selv skulle sove.

SOVEVÆRELSET

Jeg hopper ned fra min knallert
Armlænet på vores nappalænestol
Far siger jeg i dag får lov
at varme hans seng for ham

Det er det dejligste job
at ligge i det store soveværelse
Hvidt, trygt og køligt
jeg slukker sengelampen
og retter på mit slips

Min storesøster stikker hovedet ind
Og fortæller der ligger voksen-balloner
gemt i sprækken mellem deres senge
jeg kan selv se, men det vil jeg da ikke

”Vi får nok snart en lillesøster
Jeg hørte selv ballonen sprænge
en sen aften hvor alt ellers var stille”
griner min underlige søster og går

Bertrams mor lærer sin ABC fra en billedbog.

SPROGETS GYNGE

Halfdan danser gennem alfabetet
syngende på hvert et bogstav
vrøvlede melodier
der gør mig så glad
at jeg falder i og stemmer i
og lærer versene udenad

Halfdan danser gennem livet
med øje for mørket og for tårer
får han det hele vendt
til noget du kan leve med
og tilmed grine af
så smilet kommer i grådens sted

Halfdan: det mest hele af det halve
jeg har fået fortalt og læst
en dansende rimsmed
der får os til at synge
ikke sygne hen men leve
vuggende i sprogets gyngende

Bertrams fars første sommerferie.

BORNHOLM, BORNHOLM

Inspiration: Haiku.

Sol over Sandkås
fiskekutternes dúk-dúk
her er meget klippet

Hverken Bertrams far eller mor gik i børnehave, men lærte alligevel at vente på grønt.

LYSKRYDS

VENTE

VENTE

VENTE

PARAT

KØR

VENTE

VENTE

VENTE

VENTE

PARAT

KØR

VENTE

Bertrams far er facineret af de store landbrugsmaskiner.

MEJETÆRSKER

På vej fra skole
Plaster på knæet
En dag først i august
Summen fra maskiner

Orange mejetærsker
Dens brede rotor
Hugger glubsk
Støvede mundfulde
Af korn og strå
Noget gemmes i lasten
Andet spytted bagud

Tyk arm stikker ud til højre
Udover traktorens lad
Kernerne strømmer ud
En voldsom lodret stråle
Danner et lille bjerg
Af spirende brød

Højt hævet over marken
Den ældre traktorfører
Tørklæde for næse og mund
Sammenknebne øjne
Hånden på rattets
Lille sorte knophåndtag
Vender sin Dronningborg

Hvis jeg bare en dag
Får lov at styre sådan én
Så skal jeg ikke forlange mere
Resten af mit liv
Tænker jeg beslutsomt
Mens jeg mærker skarpe stubbe
Stikke mig om benene

Bertrams farbror går i skole om lørdagen.

I SKOLE OM LØRDAGEN

Inspiration: Lennon & McCartney. I've Just Saw a Face. 1965.

Jeg går i skole hver en' ste dag
kun søndag kan jeg slappe af
og selvfø'li skal jeg lære noget
det er ikke alt jeg endnu har forstået
nej nej nej nej nej nej nej

I hvert eneste frikvarter
der skal vi udenfor at være
og der er altid hundekoldt
med våde bukser, ja så er man solgt
nej nej nej nej nej nej nej

Skole?
Skal vi i skole?
Skal vi i skole?
Om lørdagen

Jeg glæder mig til næste år
Engelsk på vores skema står
så ka' jeg forstå alt hva' de si'r
dem Beatles, de synger mest om pi'er
na na na na na na

mor spør hvad vi lavede i dag
at huske er en besværlig sag
og det er ikke alt der skal
berettes til en mor, i hvert til fald
nej nej nej nej nej nej nej

Skole?
var jeg i skole?
var jeg i skole?
I dag igen

Bertrams mor ser fjernsyn juli 1969.

FJERNT SYN

Inspiration: Inger Christensen: uden titel, (Hvis jeg står ..) Fra: Lys. 1962.

Når jeg sidder
med familien i stuen
bli'r det utydeligt
hvor jeg er

for jeg har lige set en rigtig mand
gå omkring oppe på månen

1970'erne

Bertrams far leger med sine legetøjsbiler.

TRAFIKUHELD

Jeg er væk
inde i bilen på gulvet
en guldfarvet Cadillac
kører stærkt
Armene hvirvler i stuen
hurtige ryk
bilen vælter
lader den ligge på siden
TRAFIKUHELD
Blodet strømmer ud
kommer med ambulance
til sygehuset
Mor, far og de andre
besøger mig
har gaver med
en rød Ferrari
leger med drengen
fra sengen ved siden af
Armene hvirvler på stuen
hurtige ryk
bilen vælter
lader den ligge på siden
TRAFIKUHELD
bliver reddet
mor og far kommer

Jeg lever
igen og igen

Bertrams mor var bekymret fordi hendes morfar (olde Snedker) er kommet på sygehuset.

HVIS DU EN DAG SKAL DØ...

Inspiration: Kristen Bjørnkjær: Kærestesorg: Hvis Du Forlader Mig. 1976.

Hvis du en dag skal dø, morfar
skal du sætte dig ind i din bil
og køre med fuld fart ind i et træ
så du forlader verden i fart
og uden DU mærker hvor ondt det gør
Siddende i din grå Saab
som du holder så meget af

(og nej!
Det vil gå alt for stærkt
ingen af os ville nå at sige ordentligt farvel
Det ville også være synd for Saab'en
Du må finde på en anden måde!)

Hvis du en dag skal dø
så giv mig et tydeligt praj
Jeg ville nemlig kunne nå
at spørge dig om det allersidste
og sidde og se dig stille falme
som en blomst fra en af mors vaser
der langsomt smider bladene

(og nej!
Jeg ville ikke kunne holde ud
at se dig syg og svækket
med fjerne øjne og ingen ord
Det vil være alt for slemt
Du må finde på en anden måde!)

Når du en dag skal dø
så hvisk det til mor og far
på en måde så jeg i hvert fald ikke hører det
Så kan de skåne mig for al din død
og lade som om du stadig lever
men bare ikke har tid
til at komme og besøge os ret tit

(Og nej!
Jeg ville hade dem for deres løgn
og vælte min reol af bare hidsighed over
at jeg ikke var med til din begravelse
og måske så dig en sidste fredfyldt gang)

Jeg tror jeg dør
hvis du en dag skal dø
så tag mig med
kan du ikke bare tage mig med
hvis du en dag skal dø

Bertrams far og farbror cykler midt på landevejen.

BILFRI SØNDAG

Der er oliekrise i den vestlige verden
Man må ikke køre bil om søndagen
Frosten har gjort slotsøen skøjteklar
Så på med den grønne Parkacoat
Skøjterne over styret og af sted

Vi cykler midt på vejen
Verdensmænd, så fugle frie
Stjernestunder har det med
At smække låget voldsomt i

Vi kører om kap som altid
Bror holder sig i højre vejbane
Så jeg må vælge den venstre
Der er ikke så meget som en
Pædagogs Velo Solex i sigte
Kun os, storebror og mig

Jeg ligger med et halvt hjul foran
Da fanden tager ved min bror
Han overhaler mig i et vildt ryk
Og vender sig sejsikkert tilbage
For igen at bukke sig nedover styret

Han vil give mig ekstra baghjul
På den sidste halvdel af turen
Han har glemt alt om skøjterne
Der i næste sekund dingler ind
Brat blokbremser hans forhjul

Vi cyklede midt på vejen
Verdensmænd, så fugle frie
Stjernestunder har det med
At smække låget voldsomt i

Bertrams far går i fjerde klasse, og tænker over hvem han gerne vil være.

TØSEFARVE

Vi andre drenge snakkede
om Morten med de røde sko
en dreng klædt som en tøs, vi lo
Vi så ham komme og bakkede

Men så en dag i lege-stativet
hang jeg i rebkøjen med Morten
vi havde begge tern på skjorten
jeg spurgte ham om pigelivet

Hvorfor han løb rundt i røde sko
Han svarede som han mente det var
"rød er den pæneste farve vi har
og at dem der vil glo, de må glo"

Det var ord jeg godt ku' forstå
at det man kan li' kan man li'
selvom det går andres næser forbi
ingen skal i hvert fald vrænge af blå

Bertrams mor har været med sin far, mor og bror ude at rejse.

MADERIA

Har du smagt en blomme i Maderia
Dér har jeg nemlig været på ferie
Da min mor og far ikke orkede at holde
Rund fødselsdag, eller hvad det nu var

Det var første gang jeg var oppe at flyve
Så fik man tyggegummi, for at det ikke
Skulle trykke så meget om ørerne
Det killede lidt i maven da vi lettede

Tjeneren på hotellet var skide sød
Han forstod ikke et kuk af noget
Og han talte selv totalt volapyk
Vi sagde bare okay og smilede

Jeg har en flaske beklædt med bast
Stående på min Amagerhylde
Så ved man, man har været i udlandet
Jeg kan ikke fordrage blomme i Maderia

Bertrams far & Mor var til deres første koncer i hver deres idrætshal.

YNDLINGS BANDET

Vand

masser af vand

på Sct. Emetri

sig mig din hemmelighed

elektrisk bål

Gasolin

Det var det år hvor ...

Nej, men året efter

det var i 1976

Far stod dér

(mor stod dér osse

bare et andet sted

i en anden sportshal

i en anden by

i et andet land

Jylland)

Far stod dér altså

Sådan!

sammen med de fleste af hans klassekammerater

på forreste række til deres første koncert

13-14 år og lige netop kysset og snavet

Pige min

i en rus af tidlig alkohol

og musik

Bingo, Bingo syng dem en sang

med og af:

Gasolin

Benzin bål

Varmen fra en kold tid

så vidste de lige præcist

hvor de skulle hen, lille du

de skulle nem'lig ned i beton-idræts-hallen

og mærke flammerne fra

Gasolin,

Gasolin!

Bertrams far var en lav og klejn konfirmand.

LYKKETAL

Jeg er kun en lille lort
jeg ved det godt
og ville ønske at centimeterbåndet var af elastik
men når jeg snart bliver lige så stor
som europas bedste fodboldspiller Allan Simonsen
jeg mener høj
så kan det ikke gå helt galt
så skal jeg nok klare mig
Ham grinte de andre osse af i starten
det holdt de op med
mit yndlingstal er 7
som hans trøjenummer
det kan ikke gå helt galt

Bertrams far tænker over sit liv, og hvad det skal blive til?

GRÅFUGLELAND

Spurve flokke letter
Fra havens liguster mur
Vi er trygt hegnet inde
I et parcelhusbur

Midt på Søndagskvisten
Ambulancens bar bu
Tuder fra hovedvejen
Livet kan stoppe lige nu

På cykel ind til byen
Sol, regn, sne eller slud
Den nye LP med Gasolin
Er lige kommet ud

Charlotte fra klassen er høj
Jeg vil prøve at nå
Hendes dejlige mund
Med popstøvler på

Jeg er i tvivl om hvad der er held
Og hvad der er forstand
Jeg er en spirende mand
I et gråfugleland

Bertrams halvsvenske halvsøster Ida forestiller sig hvordan deres far var i 70'erne.

MIN FAR VAR LUFTGUITARIST

Min far han var luftguitarist
Nul-hånds, cykel-ekvilibrist
kørte af sted uden at holde
lod ikke sine drømme kolde

Han nynnede på en hård melodi
af gruppen som kaldte sig Tynde Lizzi
de spillede smadder rå
det var det han syntes var godt

Han havde hørt hittet i radioen
Nu strømmede det ud af hans rejsegrammofon
en typisk ting fra Dalle Valles kollektion
hans værelse blev vejens lokalstation

Bagpå cyklen havde han sin grammofon
rock er bedst, når man deler den med nogen
de stillede op i hvert frikvarter
spillede lineal og sang med, med mere

Min far drog af sted til rigtig koncert
sang med på omkvæd', det havde han lært (det var ikk' særlig svært)
han var helt vild med rock
lod kroppen gå amok

Han havde hørt hittet i radioen
Nu strømmede det ud af hans rejsegrammofon
en typisk ting fra Dalle Valles kollektion
hans værelse blev vejens lokalstation
Min far han var luftguitarist!

1980'erne

Betrams far længes efter at prøve at bolle, og søger inspiration i Ugens Rapport.

DE GRÅ SIDER / PORNO

Så nemt er sex

Han ankom for sent til tandlægen

Der var kun den unge tandlægeelev tilbage på klinikken

Hun havde intet på under den hvide kittel

Han fik hendes strittende brystvorter i ansigtet

Da hun lænede sig ind over ham

Kort efter tog hun hans svulmende tissemand i munden

Og før den sidste tand var tjekket for huller

Kom de seks/syv gange

Samtidigt

Ugebladet Rapport var der i midten "de grå sider",
Hvor læserne skulle sende deres egne "sexoplevelser" ind.

Betrøms far har meldt sig ind i Greenpeace og faster Annette driller ham lidt.

GRØN FRED

GrønFred mener at naturen skal reddes og fredes!

GrønFred synes hvalerne skal have fri mulighed for at sluge samtlige Jonas'er! og deres bibler med!

GrønFred vedholder at babysælerne skal have lov at slå Birgit Bardots fjender i hovedet med køller!

GrønFred klager over barbermaskiner og skum bliver afprøvet på sagesløse dyr, der sidder i bur og ikke har en chance!

GrønFred oplyser der dagligt hældes kemiske stoffer ud i Rhinen og i Mølleåen!

GrønFred vil påstå "vi" fra vesten nasser og lever på ryggen af de fattige!

GrønFred lægger til at "vi" også sviner i deres del af verden!

GrønFred indrømmer, at graffiti kan være nødvendig forurening.

GrønFred fastslår: Atomaffaldscoasteren bør lænkes et sted langt væk fra evigheden!

GrønFred giver den gamle indianer høvding ret i, at den hvide mand en dag vil opdage, at man ikke kan æde penge!

Bertrams farbror Michael (hans fars lillebror) er vild med alt det nye.

BØRNEROCK & BURGERBAR

Børnerock og burgerbar
Parkering Forbudt skreg: "hva' be' har"
Kan I voxne måske gøre det bedre?"
Vores arv er fra punkens bedstefædre

"Slå mig med din blomst"
det må gerne være omsonst
"Lad mig være din hund"
alt for fræk og tem'lig usund!

Vær sikker på din lærer ikke ved besked
om hvad der kommer os to ved
Hun gør det nok så godt hun kan
men vi lever bedst i vores eget land

Børnerock og burgerbar
alle TING er hvad vi har
Stjæl fra de rige og knep dig selv
du får ingenting til gengæld!

Bertrams farbror Michael (hans fars lillebror) er fascineret af digteren Micahel Strunge.

BLÅ. NAT. STORBY

Inspiration: Samlede Strunge. Digte i løbet af nittenfirserne

Marcus Hitengel flyver sin obligatoriske nat tur
I byens blinkene neonbad
Han svæver og spejler sig i våd asfalt
Smiler ironisk men prøver at holde stoneface
Han elsker den her hovedstad
Og dykker usårligt mod en tunnel
Nedad mod undergrunden
For det er dernede alt foregår
Han vinker i farten til punkerpigen
Der med sikkerhedsnål i læben
Og oprejst afbleget hanekam
lyser sælsomt op et øjeblik
en kostbar uopmærksomhed
Han når ikke at rette op
Rammer nøjagtigt forbi
Klasker hårdt mod betonen
Ved siden af tunnelens åbning
Punkerpigen løber til
Stopper fascineret op
Bukker sig ned og
Drikker hans blod

Bertrams halvsvenske halvsøster Ida finder på sange hendes far aldrig hører.

DAGENS SANG

Inspiration: Om Lidt... Tekst: Kim Larsen & Leif Sylvester: Melodi: Kim Larsen. 1986

Nu er dagen vågnet
stå nu op og leg med mig
vi skal drøne ind i solen
du skal ikke vende dig

Jeg har dækket bordet
lagt brødet i en kurv
været i haven efter blomster
fløjtet med den lille spurv

Nu skal du op, det er morgen
giv bare mor et knus
Nu skal du op, det er morgen
luk dine drømmes hus

Se min sommerkjole
er den ikke smadder sej
Mit hår skal sidde rigtigt
moar, du må hjælpe mig

Nu er dagen vågnet
nu skal alt i gang
I skal åbne jeres munde
syng med på dagens sang

Nu skal I op, det er morgen
giv bare mig et knus
Nu skal I op, det er morgen
luk de drømmes hus

Bertrams halvsvenske halvsøster Ida opfatter ikke Bertrams far, som sin far.

PAPFAR

Det er ikke ham, der er papir
for mig er det mere ham der er den rigtige
altså ikke ham de andre siger er det
ham vil jeg til gengæld kalde for pap
for han står kun på papiret

Min papfar, han er nemlig rigtig nok
han er her det meste af tiden
selvom han tit roder med biler
så sidder jeg og hygger mig i dem imens
Nogen gange er han dum, andre gange flink

Ham den "rigtige" kom en gang med en gave
det var en stor blå Barbie og Ken bil
han blev ikke til kaffe eller noget
og mor siger at ingen ved hvor han bor
Jeg vil osse meget hel're sidde i en rigtig bil

Bertrams halvsvenske halvsøster Ida har kontakt med sin fars brødre, som hun kalder onkler.

"ONKLERNE" / HEJ ONKEL MICHAEL

Inspiration: Klaus Høeck: Hjem (side 508 og 509, øverste spor).- 1985.

Dér sidder "onklerne" med deres datamaskiner og CD-plader. De er opsugte af lyd og skærm. De er der har ikke tid til at se Fjernsyn For Dig, eller for voksne. Måske fordi, at de så bliver nødt til at dele skærmen, og det tror jeg ikke de synes man kan.

*

Hej med dig onkel Michael, du ved så meget. For eksempel om det dér jernkludetæppe. Du gider ikke at samle på gamle murbrokker, som de man de viser i TV. Så kan vi bedre lide tegnefilm. Ikke Thomas Helmig, han tror han er en pige. Du vil aldrig gå med så stor en ørering, vel?

Bertrams fætter (hans morbrors dreng) er vild med danske børnefilm.

GUMMI TARZAN & BUSTER

Jeg var i biografen
du ved, hjemme i stuen
Vi skulle jo hygge os
mente faren og fru

Først skulle vi se Tarzan
som er lavet af gummi
Han er slet ikke så sej
men har hjerterum i

Vi spoledede tilbage
far talte temmelig speget
"ja, du lille Nikolaj
er jo god til så meget"

Buster kom i videoen
begyndte straks at trylle
man kan sige at han fandt
sin helt perfekte hylde

Mens jeg åd popcorn og slik
drak spandervis af sodavand
blev jeg en helt anden dreng
kald mig: Gummi-Buster-mand!

.

1990'erne

Bertrams forældre fik deres første barn sammen, samtidig med Danmark vandt EM i fodbold.

1992

Inspiration: 1975. Gasolin. Tekst og musik: Larsen/Gasolin - Mogensen.

Det var det år hvor alting pluds'lig gik så nemt
Det var såmænd i nittentooghalvfems
Alt var godt
og landet gik gak
Hjerterne, de faldt i hak

Der var optur
Regeringen blev pissesur'
Der var folkefest
En sjælden gang var vi de bedst'
Og da min søn var født
Spurgte min kvinde blødt
Ska' vi gifte os
Åh ja og åh ja
Var det ikke sødt
Alt lyste hvidt og rødt

Det var tider i nittentooghalvfems
Et år der aldrig vil blive glemt
Tamilen blev
Og traktaten faldt
Landsholdet blev hasteindkaldt

Der var hurra
Lille land som superstars
Og en slagsang
Den Grimme Ælling nok engang
Da min søn blev døbt
Blev vi sammenstøbt
Nærmest lykkelige
Åh ja og åh ja
Og frie
I vores familieliv

Bertram er ikke ret gammel før han tidligt glæder sig til jul.

1. DECEMBER

Starter julen rigtigt
1. pakke fra nissen
vi står meget tidligt op
så far og mor bliver sure
og truer med at framelde ham
Åbne julekalenderens 1. låge
vi slog dem op på væggene
som den 1. julepynt
Glæde sig til aften
Komme hen i børnehaven
Måske være den 1.
Der får vandrenissen med
hjem for at lave løjer hos os
Glæde sig til aften
Få eftermiddagen til at gå
Endelig tænde fjernsynet
Se 1. afsnit af julekalenderne
Så er julen nem'lig rigtig i gang

Bertram synes, at hans far godt kunne lære noget af hans farfar og morfar.

DE BEDSTE FÆDRE

Inspiration: Elisabeth G.jerluff Nielsen: Her Er Min Mor. 1997.

Her står jeg så
I en mega butik
Og kan se på al det
Jeg slet ikke fik

Gaver af træ
Og en rigtig go' bog
Det er li' som ikke nok
Er han rigtig klog

For far han tror han ved, hvad der for mig er godt
Han vil ikke se på plastik, det er et kedeligt komplot

"Al den reklame
de er infame,
den rene hjernevask," det synes han altså knageme
Det er meget bedre
Med de bedste fædre
Som tar' mig med ud til de gode indkøbssteder
Hen til Fætter
Min farfar gætter
"vil du ha' Batmand
eller en bikermus-bz-ætter
en power-fighter
en blå/rød Spider
bestem dig bare
i dag er det dig som er min guider"

Her står jeg så
på museum af støv
sikkert interessant
men min krop bli'r sløv
Far har bestemt
At vi skal se på kultur
Ellers skulle vi bare
Ud og gå en tur

For far han gider ikk' at ta' i Sommer-lege-land
Han siger det vil døse min ellers sunde forstand

Alle de lande
får ham til at bande
far han vil nemlig ha' værdier som er sande
Det er meget bedre
Med de bedste fædre
Som tar' mig med ud til de gode lege-steder
"ska' vi i Lego
eller Bon Bon-go
ta' ud og drøne
i en vild mariehøne
måske i Sommerland
altid rart badevand
du bestemmer
det er dig der er min formand!"

Betrams lillesøster Anna har hørt om Jesus og påsken i børnehaven.

PÅSKESANG

Påskeæg og påskeskæg og
Jesus som blev hængt ud
Påsehøns og påskefryns og
Jesus der drog hjem til Gud

Pæne Liljer
Og Anemoner
Stærkt sollys
I træernes kroner

Hoppe hare
Pippe kylling
Lille lam i
Forårs forfrysning

Gækkebreve
Skjulte navne
Prik prik prik,
Vil munden savne

Gemme ægget
Alle glade
Søg og finde
Chokolade

Påskeæg og påskeskæg og
Jesus som blev hængt ud
Påsehøns og påskefryns og
Jesus der drog hjem til Gud

Bertram ser sin lillebror Gustav prøve at spise sin is.

ISBJØRN

Gustav snakker om sin isbjørn
dens grønne næse
Tyggegummi må man ikke spise
munden, ørerne og resten af ansigtet
det må man gerne

Han siger at han spiser det hele
han siger at han gør det
Men det er svært
for isbjørnen har lagt sig
snorker klæbrigt om hans hånd

Så knuser han forsigtigt
næsen mellem tænderne
og spytter den grønne masse
i skraldespanden med det samme
Tyggegummi må man ikke spise

Bertrams halvsvenske halvsøster Ida forholder sig tilden verden hun lever i.

ØKONO-LOGISK

Jeg savner god opførsel og logik
Når folk taler om økonomi
Jeg synes alle skal have lov at leve
Jeg behøver ikke selv at være rig

Tænk at de har brugt fem millioner
På at reklamere for den nye halvtredser
I en verden hvor folk dør af sult
Så er det min retfærdighedssans stresser

Jeg tænker mig en tankebane
Det er overhovedet ikke eksotisk
Men tættere på fornuftens vej
Noget der fungerer mere økono-logisk

Bertrams halvsvenske halvsøster Ida har stævnemøde ude på Storebælt.

DEN SIDSTE FÆRGE

første gang forelsket sådan rigtigt
på den sidste færge
med flot udsigt til den nye Storebæltsbro
jomfruoverkørsel
med vores forældres gammelmandsrock
for ørerne

hvis ikke det var for hinanden og de kys
ville vi meget hellere
sidde hjemme på hver vores værelse
og følge det hele på DR eller på tv-2
dér ville det nemlig være muligt
at zappe til noget mere interessant

Bertram lillesøster Anna taler om den orkan, der ramte landet.

DECEMBERSTORMEN

Inspiration: Katrine Marie Guldager: Styr. 1995.

Det sker aldrig, at blæsten løfter taget og en halv skov bliver rykket op med rødder. Det sker i den anden verden. På TV. Tornadoer, hvirvelvinde, mistraler og orkaner rasere. Det er frygteligt for dem.

Så en aften fik vi pludselig at vide; at nu var orkanen alligevel kommet til Danmark. En mand med mikrofon stod og talte om det, mens han var ved at blæse udover den nye Storebæltsbro. Så gik strømmen, og os, som sådan havde glædet os til 3. Afsnit af Olsen Bandes Første Kup, sad pludselig i mørke. Vi tændte kalenderlyset. Det brændte alt for langt ned. Vi kiggede ud og fik øje på en fasan lå i læ, klistret op ad vores køkkenvindue. Vi hørte det knage og brage. Måske var haven ved at blæse væk, eller hele huset? Far fortalte, at Oldemor Olløj en gang havde fortalt ham, om en vældig storm i 1902 som blæste mange huse omkuld. Den blev kaldt Julestormen, og var måske århundredes største, den gang kunne man bare ikke følge med i den på TV...

Bertram er helt klar til at sige farvel til 1900 & Hvidkål.

NYTÅRSAFTEN 1999

Jeg skylder dig nok mit lille liv
og hele min families med
ikke fordi jeg ikke skønner på det
men jeg må videre af sted af sted

farvel farvel
vær´ rar at slette min gæld
farvel farvel
nittenhundrede og pas dig selv

Du ved, i går var i morgen i dag
og tak skal du, ellers ha´
hvor fremtiden trænger sig på
For der er så meget jeg skal nå

Selvom der mange dage der tæller
er det altid i dag det rigtigt gælder
der er ikke tid til en alenlang sjæler
kun til et kort og hurtigt: farveller

farvel farvel
vær´ rar at slette min gæld
farvel farvel
nittenhundrede og pas dig selv

outtro

Bertram forklarer sin mormor, at han har forstået at han er et led i en slags kæde.

HISTORISKE MATEMATIK

Jeg er 1, jeg er mig selv alle dage
men tænker jeg mig 100 år tilbage
bliver jeg pludselig til 14, og 14 sæt ben
kan ske jeg har slægtled på øen Ven

Du forstår måske ikke min matematik
Af oldeforældre har jeg 8 i stik
af bedsteforældre er der 4, plus en mor og far
så er det i alt 14 styks forfædre jeg har

Jeg er 1, mig sig selv hele vejen hjem
men tænker vi os de næste 100 år frem
er jeg måske blevet til i hvert fald 14
mens tiden er løbet med lyn og torden

I år 2082 er jeg sikkert blevet oldefar
jeg er en af 8, måske 1 afdød superstar
mit barn er 1 af 4 og kalder sig mormor
det lyder vildt at sætte tiden på tøjsnor

Hendes datter er mor og har 1 mand, der er far
til mit oldebarn, der garanteret er sød og rar
Mit oldebarn er 1, men han/hun er ikke sen
står på langt mere end 14 sæt ben

Jeg er stadig 1, selvom tiden den gik
men med lidt historisk matematik
bli'r jeg snart til 28 brave men'sker
nok også til 1 skeløjet halvsvensker

Kolofon

1900 & HVIDKÅL

Historisk-poetiske digte fra det 20. århundrede

(Digtene er for de flestes vedkommende skrevet før år 2000, men har været redigeret i forskellige versioner. En del af digtene indgik i teaterstykket 1900 Hvidkål – B& U Teatret Svendborg- 2007.)

Denne version: 2024

© Anders Rostrup Lorentzen

anders@apoet.dk & www.apoet.dk 2024

Alle rettigheder forbeholdes Anders Rostrup Lorentzen / Anders apoet

Forlag: www.apoet.dk

Denmark 2024

ISBN:

2. e-udgave

Kopiering fra denne udgivelse må kun finde sted på institutioner eller virksomheder, der har indgået aftale med Copydan Tekst & Node, og kun inden for de rammer, der er nævnt i aftalen. Enhver anden udnyttelse uden Anders Rostrup Lorentzen / anders@apoet.dk skriftlige samtykke er forbudt ifølge gældende lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser.